

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

РСФСР-нің Компартиясының
Тыва республика комитетинин,
Тыва АССР-нің Дээди
Совединин болгаш Министрлер
Чөвүлелинин органы

1990 чыл
ноябрь
15
четверг
№ 260 (14460)
1925 чылдан
түндүктүгү
Өртүз 3 өс

Хуннун чугула айтырыы

СЕКРЕТАРЬ

Чаартылга, бот-идекей оон хамааржыр

Партия эге организациаларының өткөт-соңгулдагы хуралдарына болган партия-ның Кызыл хоорай, районнар конференциялары партия эге организациаларының оларның секретарьларының өткөтүүдө чоруду келген ажал-чорудулаагына бугу талаагы ханы анализ берип, чедиринин ажалдарын демдегелген, чет-пестерин изеретке, моон сонгаар түнү кылдыр тодараткан. Ылаңгыя СЭКП-нин XXVIII съездинин шийтерлеринге дүүштүр партия ажалын чаартып, эде тургузар, демократияны, ажал-чарлыг чорукту калбартып, ханымдар, социал-экономиктин хөгжүдүдүн айтырларын чогуумчалык шийтерлээр дээш партияны организациаларының политика-кижизиделигин, идеология ажалдарын эзген идекейликке.

Партия эге организациаларының бүгү-үчүлүгү демократиялык болушу СЭКП-нин чаа Уставын ажал-чорудулаагына дүүштүр болуулары, коммунистерни ленинчил партиялык херезинге бердинерге, идеология бүгүлөргө, коммунисттер мораль-идеология бузууна кижизидерин, оларнын бот-идекейин, харымсалгазын, башкарычы ролун бедирдин, шүгүмчүлөлдү болган бот-шүгүмчүлөлдү калбартырар, партияны, күрүне, күп-ажылчы сагыла-чурумун, корум-чурумун бажылаарын, кем-херек үгүлдери чорукка удуу шыгымы демисел чорударын, националдар арасында харымсалгазын экинжидерин хемчеглерин алырын, удуу ажал-ажыныны бугу адырлар чогуумчалык ажалдарын хандырып чедип алыр болган өскө-даа хемчеглерин мында айтыр турар.

Партия эге организациаларының хой талаагы чик эвес ажал-чорудулаагы удурун баштаары, амьдаралга боттардырары билин элчеге оң секретарына оналжар турар. Профивдел, комсомол болган өскө-даа хей-ниги организациалары-биле бир деминг ажалдан турган, чоң ортузунга идеология ажалын күштөдирерин, ажал-ажыныны бугу адырларын ажалын эде тургузары, чаартыры, рынок экономика-иниче шийтеринче белеткеди хымачма-лык чорудары, аш-чөм, чуртталга тууду-ну, калкымыды болган өскө-даа програмаларын амьдаралга боттардырар дээш тодарай хемчеглерин секретарьлар алыр чорудулуулуг. Бистиң республикада бир муа хире партия эге организациаларының секретарьлары бар, оларын ажалын-дан хоставан, ычала-даа бо шийтер партияны даалганын удуу харымсалгалы-биле хулээп алган. Оларнын хой нурузуу коммунист эл-өрүктүн көргүскөн идегелин күөстөр дээш билин, арга-дуруктаагы, күчүн, хостуу эдени партия ажалын чаартырымын, экинжидерин херезинге бараал-гадып, ботунуң коллективтеринге мораль-политиктин таарымчалык байлаады тургу-ларын, социал болган экономиктин хөг-жүдүдүн айтырларын чогуумчалык шийтерлээр ажалдарын чорукчу ту-рулар. Оларга «Чыдаа-Бажы», «Мурнак-чы», «Барлык», «Тилдеге» совхозтарда парком секретарьлары Т. Ш. Сорваттар, С. И. Самбыл-оол, К. С. Монгуш, П. О. Хертек, Кызылдың № 48 тудуг эргелденин Т. Н. П. Соломатова, ССР Эвилелин-60 чыгалыг совхозтун Кара-Ховула хойку-брыталык партия эге организациаларының

секретары К. С. Борган болган өскө-лер-да хамааржыр. Бо партия организациаларының ажалынмын дуржугуздаа ажал-чык чүддери хойну билин ал болур.

Чоокта чаа болуп эртен өткөт-соңгулда-гы партия хуралдарына болган конфере-нциаларына партия эге организациаларының секретарьлары-биле ажалда чет-пестерин чөптү-биле шүгүмчүлөөн. Партия организациаларының дайымчы арга-ши-нозунин, коммунистерин бот-идекейин-нин, башкарычы ролунуң, харымсалга-зының бедик болуру, партия ажалына чаартылгалар секретарьдан удуу-биле ха-мааржырын демдегелген. Шына-ла, мындай. Ычала-даа партия Кызыл хоорай, рай-секретарьларын ший шийин алырынче, оларны өрөдүн, кижизидеринче, мораль-ды болган материалды дуа көргүскөн чөгүрү сагышты салбайн турарын айткан. Шак ыңдыг уталык шүгүмчүлөдөр партияның Бай-Тайга, Барын-Хемчик, Чоон-Хемчик, Кызыл районнар, Кызыл хоорай конференцияларына болгулаан. Партияның Барын-Хемчик район конфере-нциалына «Шекээр» совхозтун Ажыгы-ны салбарына партия эге организациаларының секретары С. С. Суруа саяал берген, партия райком партия эге организациаларының секретарьлары-биле ажалды кош-тактын шүгүмчүлөөн. Оларын ат-алла-ры, арга-дуруктаагы солугуштааган, моральды болган материалды детиниче-ниң, дуаның чедирбей келген. Ылыгы чөп-сө ажалдын уржуудан соңгуу эде партия эге организациаларының секретарына ажалдар хойнуң коммунистерин саны өзөгөзүн. Шак ыңдыг байдал тургустуна берген бо чылын партия эге организациаларына арктик өткөт-соңгулдагы хуралдар көчүскөн хойчун коммунист ча-гаалаам, СЭКП-нин XXVIII съездинин шийтерлеринге негеделеринге дүүштүр партия эге организациаларының, оң секретарьларының ролун, ат-аларын көдөрүп, ажал-чорудулаагы экинжидер дээш доктаамал ажалды чорударын чу-ла деп санаан.

Партия эге организациаларының секретары ажалын чаартып, эде тургузар үе келген. Бо херекти чутулал көргөш, СЭКП-нин XXVIII съездинин чыгалыг «Удуулар партия Төп Комитетин» партия организациаларының секретарының статустуну дута-йында дуржууну төлөвлетип ажалдан кылгаш, партияга үндүргөн. Ол докумен-тин коммунистер, арга соңуургалды бугу кижилер чутулалык, боттарынын эдилгеле-рин, саяал овалдарын кирип турар. Төлө-вилелер партия эге организациаларының секретарының хулээддеринге эртерин то-дарай-биле бижир турар, ол болза моон сонгаар оң ролун, ат-аларын көдөрүп-ге, ажал-чорудулаагы экинжидеринге ду-далар.

Партия эге организациаларының секре-тарьлары удуу болган харымсалгалы ажал-херектер миал турар. Ол дээр-ге СЭКП-нин XXVIII съездинин, РСФСР-нин Компартиясының Түргүзүкү Съезди-нин шийтерлерин амылдарга боттар-дыры-дыр. Оларны чедирининг кү-дөлдөр партия организациалары бугузу ажал-херектин программанын ажалдан кылгыр, ону күөстөр дээш шүдүргү ажал-дар сорулгалар.

Шериг албанын удуу Совет-таттары-биле ССРЭ-нин Президенти М. С. Горбачевтуң ноябрь 13-те учуражымшыкынагы армияны эң чугула айтырларын чутулалык көргөн. Олар чурттуң камга-лакчылары-биле күрүне баш-тырмачы эзген каш шак дур-жугузда үргүзүлгөн учура-жымшыкынагы 1100 удуу де-путаттары киришкен. Олар чурттуң бугу чер болганын-дан Москвага чедип келген, оларны хой нурузуу Чепсек-тин Күштерин бодулаа ажалдан турар.

СРЭ-нин Президент чөвү-лелин көжүгү, чурттуң камгалал министери Совет Эвилелин Маршалы Д. Т. Язов болган өскө-даа улус депутаттары учуражымшыкы-нин үезинде чүе чугаалаан. Социалист Ала-чуртун кам-галар талааның Конститу-цияда айткан хулээддерин совет кижилерин хажык чокка күөстөдирдин эргелеш, чаа политиктин угаал-болуу-шкыга болган сарымдыг чет-рар деп дүүштүр шериг-политиктин доктринады эрге-жик чугула хемчегдеринге камгалал бедирин хандыра-рына чедип, Совет Чепсектин Күштерин авторитетин бич-жытлар, шериг албанының

ат-аларын бедир соруда-лардан шериг албанылар-ның болгаш оларның өң-бү-лелеринин арга-чуртун, тө-лөткү чоруну, калкымыды болган амы-тынны камгалар хемчеглерин алыртыга чедип хой айтырларын учура-жымшыкынагы чүе чугаалаа-нар көдүргөн.

Оң соңууде ССРЭ-нин Президенти М. С. Горба-чевка сөс берген. ССРЭ-нин чагыс аай Чепсекте Күште-рин хөвээр артырарынын, Бүгүнүгү шериг алау-лазы-нын дутагына хойлууга үле-дилген, оларны четгелээр-ниң принциптин шыгымы са-гырмачынын эргешке чугулаа-га бугурулуң ол илгерилерин. Боттары чугулаа шериг-лерин болурун эргешке чугу-лазынын дутагына камдык республикаларда соолуг үеде негеделерге хамарыштыр М. С. Горбачев мында деп илгерилерге боттуу амьдаралды хулээп көрбөй болган политиктин каржылашыкыны кылды тур-рарлар. Шериг албаныга келдириникин дутагында айт-кыны Федерация чөвүле-линиң эң чоокку үеде хура-лыны азы ССРЭ-нин чыгалы-га бугу республикаларын хаж-ык баштырарынын киржил-гези-биле чугаалаагы көрүкчү ола дымчактан.

Учуражымшыкы көрүкчү-лелерин боттарын эргешке айт-кыны ССРЭ-нин Президенти харымдалганын, Поли-балтика республикаларын Совет Эвилелиндин делвекээр-ниң кезең кылдыр саяал тур-рарын мелегелген. ССРЭ Ко-митетинин чөвүлөтүрү ага республикаларын хулээп ак-тыларын күш чок деп чара-зын ол саяалдырган.

Шериг эргилдген дээр үе-деги чок шугулазынын, камгалал-бар кара саягышты планларын кылды турар деп бистиң армиямыз күтүлдээр дээш оралжымшыкынын Президенти бугуу шаккан. Армияны бугуулар дээш мында оралжымшыкынын чурттуң шугулаа, бугу де-легейин тургулаа шийтерил-гиз бугуу шугулаа керек, болу-нуң ролун болган харымсал-газын армия билер, ол кезең-де чөп-биле калы чоруп деп, М. С. Горбачев айткан.

Чепсекте Күштер аймагы-нын айтырларын чурттуң удуу тургустуна Президент бажыткан. Ол реформа-биле холбашкан конвенция дута-йында, камгалал дутагында,

шериг албаныларын социал камгалалын дутагында хойлуудар күөстөтүп турар.

СРЭ-нин даштык полити-казын айтырлары чөвүлөтүрү чугулаагы Президент улаадырган. РСФСР-нин Дээди Соведи-нин Даргазы Б. Н. Ельцин-биле ноябрь 11-те учура-жымшыкынын дутагында Президент база чугаалаагы болган учуражымшыкынагы харымсалгалы, шыгымы, чо-гуумчалыг чугуа болган деп демдегелген. Бо дугайын ожа-лап демдегээр боттардыр мен, чүе дээр экономиктин суверенитет дугайында, Эвилелин хойлуударын канчаар ажылар дутагында Россия Федерациясының Дээди Соведи-нин соолуг үеде хулээп алган документи үзүрүссө Эвилелин-даа сепкил дүвү-рүшкенин боттардан деп, М. С. Горбачев айткан. Төп болган Россияны удурула-зы моон сонгаар бистиң хой нашооламын, күтүрүвтиң эрге-ажыны бугу удуу тургусту-лар дээринге бугура миде-де бар деп, Президент мелег-дээш.

(СЭТА).

РСФСР-нің Дээди Сөвединин сессиясында

Он үчүгү чыгалыгы соода, Россияның Дээди Сөвединин сессиясы ажалды уламчылай берген. Ноябрь 13-те болган эңгелдиг хуралда РСФСР-нің Дээди Сөвединин Даргазы Б. Н. Ельцин ажы-каан.

СРЭ-нин Президенти М. С. Горбачев-биле ноябрь 11-де болган учуражымшыкынын дутагына ол дымчактан. Беш шак үргүзүлгөн бесе-дин чурттык кезин чугула негдээ эрттирген бис деп, ол чутулалан. Оң соонда беселе-ла, Н. И. Рыжков, И. С. Си-лаев, Р. И. Хасбулатов комис-сияны болган чыгалыгы удуу-тулаагы кам-даа Эвилелге кирешле болган Эвилелин көжүгүчү болган деп чугаала-ван деп, ССРЭ-нин Президенти-нин дымчактан мен. Ыча-лага Эвилел көрээниң Россия кымын төрөөлөң ат салы-рып, чүе дээрге оон күрүне суверенитетинин дутагында Декларацияны албан бугуу-биле хулээп көрбөннер-ле болгай.

Чуртка эрге-чөгүлгөн аты-ла хуваажымын дутагында айтыртыга келген, ол айтыр-таланы-биле ССРЭ-нин болган РСФСР-нин чыгалыг доктрина-нын оралкыларын саяалгаш комиссияны тургузар деп дур-жугулаа кылдыган. Күрүне эрге-чөгүлгөн шугуу чөп системанын болган. Нацпо-нал калгыс эртин хаттыкыга чыгалган тургулаа дутагында ажалды сандалап комсомол мен. Ол чыгалга чыгалган Да-ргазы болган камгалал, сая-лоо министрлерин албан-ду-жаалдар Россиянын төлө-лөкчилери болур учурду. Бо саналды деткен.

Россияны камгаларын не-геп турар бистиң республика-мын орус дымла чугаала-жып турар чөвүлөтү дутагы-нда чугуа база болган. Рес-публиканын иштик херектерине холбашап киришкен болган бир эвес камгалал-бар на-цпалык эргеш кылдыгына бугу болган чөвүлөтү хемчеглерин алы-рымын дутагына чугаалаа мен. Боо-чепсекте төлөвлет-кен эвес, а парламент аштыр-лээр дутагына аян.

Россияның Дээди Сөвединге уруу-уткамын белдери тун-дур аштыр делегей дутур-жугаларын дөкөөнөй тун-дурмын чугаалаан мен. Геоман-ия-биле кандыг бугу тургу-лаа кылдыганмы? Дугуа тур-турар шериглерин чыгалык чорудар дутагында дугурулу-га кылдыган чүе болур. Ол шериглерин хой кезин Россия-ның келер болгай, мынчаан оларга дутаагы чөвүлөтүр дегне үлөжөр болза эки.

Учуражымшыкы чыгалык дугурулууга чедип алды-ган Дайын байланышын Үе-зилге логиян экономиянын боти секретарьлары камгалал чөвүлөтүрлерин дарагалар бол-ду бир практикамы өскөтөр. Россияның делвекээрине шериглерин таарымчалык чугула-ры оң Дээди Сөведи-биле түмөкчө Россияның даштык экономиктин бичкылы. Россиянын федерал-экономия-зын тургузар болган анда тө-лөвлеткен ийги программанын аймак, Россияның Күрүнө-нин аймак чок чорук комите-дин тургузар дутагында чугуа болган. Удуурут системанын дутагында дутуржуга чедип алдынмаан, Эвилел бюджетке эрме оруулган саяал бугу удуурут хемчегин 23 хуу эвес, а 10 хуу кылдыр сана-лаан мен.

СЭКП комиссия ажалды чоруду-ланы камгалал дутагында айт-кыны база чугаалаагы мен. Чүе дээрге СЭКП амы үеде болуун ашк-хөрөгити калкыны бугуруулгелерде саяал эгелеш. Бо айтыр дог шийтерелетингиз деп, Б. Н. Ельцин түңүлөлдө чугаалаан.

Сессия ажалын уламчылап турар. (СЭТА).

КОНСТИТУЦИЯ КОМИССИЯНЫҢ ХУРАЛЫ

Россия Федерациясының Ко-митетинин комиссиянын эл-чеге хуралы Москвага, РСФСР-нин Советте бажы-ны болган. Хуралды комис-сия дарагы Б. Н. Ельцин эр-тирген.

Республиканың Дээди Сө-вединин комитеттеринин, комис-сияларын саналарын бар-ымдааап, чедип амылдан кылдыган РСФСР-нин Консти-туция төлөвлетип болган Кол-хөвүлөтүн инициативинг төлө-влеткелери чугаалаагы, көр-үлөлдөр чугаалаагы, чөвү-лөлдөр Чоң Конституция төлө-влеткен хөй-ниги конкору-тунуң чөвүлөтү турарын дутагында комиссия көжүгү-нөөнө дымчактан.

Россияның Конституция тө-лөвлетип бугу чөвүлөтү чугуа-лаан көрүгүнө кирип, ноябрь 20-де оң хуу эвесе парламент дутагында шийтерилгиз элчеге хуралдын кызыкчылыгын хулээп алган. Кол хөвүлөт төлө-влеткен тала-биле РСФСР-нин улус депутаттарының ха-маастаалык өөренин көөрүп олгоннастаап.

Даалаагыла хурал РСФСР-нин улус депутаттарынын эл-чеге чөп Съездинин үезинде болур. «РСФСР-нин Конститу-цияны дутагында (Удесин Хоолу-дуга) өскөдөргелер дутагында РСФСР-нин Хойлуу тө-лөвлетип болган Россия Фе-дерациянын Конституция төлө-влеткен Съездине чугула-лаагы көөр кылдыр кириер. (СЭТА).

Үенин сугалы

Дүүн

ДООЗУЛГАН

Кызыл хоорайда Н. Круская аттыг библюотесаның баазанын ноябрь 13-те ажалтынган. республикада мас-салыг библюотектар ажалдыкчыларын, мур-накчы дуржулаа шко-лазын ажалдыкчыларын баштайтгы кызмат-керин хун дуржууда үргүзүлгөш, дүүн доо-зулган.

Анаа библюограф база таялбыр-медээ материалдарын канчаар ажаллаарынын дутагында айтыртыгы чугаалаан. Мурнакчы дуржулаа школазын ажалдыкчыларын хун дуржууда үргүзүлгөш, дүүн доо-зулган.

Библюотек ажалдыкчыларын шак ыңдыг шко-лазы республикада бир-те дугаарында ажалтынган бол-гаш моон сонгаар кичөөдөр доктаамал эртер.

Бөгүн

Т Ы В А ДУГАЙЫНДА

Амгы үеде Киев хоорайда чурттан, ажалдан турар. Украинаның Шериг музейинин үндө-лекчи, тыва эки тур-чылар дутагында мате-риалдарын чыгыктык журналист Юрий Семенов Пузенко ховар, со-лун чүдүу бистиң ре-дакцияга дымчактан.

Республиканын кинови-деокаат каттыжымшыкынын Саялыгына «Тыва — Кызыл Шериге» деп кино-фильмдер чорукчуну бо-дур. Ылаңга 1939 чылдан 1944 чылга чедип Тываның Араттын Революст Шеригин болган тыва эки тур-чыларын дайымын оруун база тыва артарарын Кы-зыл Шериге дутаагы чыгалган. Бир соолу болушкун турар. Украинада Ровно хоорайн ТАР-нын орден-биле ша-нааны болур.

Украинадан келген ажал-чык чыгалыгына бугура бөгүн республиканың ажалдыкчыларын хой-нигизинин төлөкчелери ол киножурнал-дарын бөрүш көрдөр.

Даарта

ЭЭЛЧЕГ ЧОК СЪЕЗД

Ноябрь 16-да Кызылга РСФСР-нин Компартия-зын рескомунун Политиктин чырымышыкы бажы-ныга Тыва АССР-нин чогаалчыларын ээлчег чөк съездин бодууну ажалын эгелээр.

Съездине «Тыва литер-атуранын амгы үеде айты-рылары» деп илеткеди Тыва АССР-нин Чогаалчылар өвилелинин баштар чери-нин даргазы Александр Даржай кылдыр. Ийги ай-тыры болза, рынок эконо-миянынын байдалына нору-дугуруларын дутагы бо-луп турар. Бо талаагы биле илеткеди Тываның ном-индүгөр черинин директору Матпа Хомушку чыгалган нарга таныштырар. Ушкун айтыры — РСФСР-нин чогаалчыларын VII съездин эгелээр киркир делегаттар-ны соңгууру. Ол съезд де-кабрь 11-де Москвага болур. Анаа бистиң республикада ийи ийик киржир.

ДУГУРЖУП СУМЕЛЕЖИР

Рынок үезинде кан-чаар ажалдар, чуртла-ры? Шак бо айтырыны республиканың «Уш-му-чу» саяалчур клу-вуну көжүгүшери ноябрь 16-да боттарынын се-минардыга кал чугаала-жыр.

Өрөдигелден Тыва АССР-нин Агротүктөр өви-лели, республиканын агро-үлөтүр ажалдыкчылары-нын профивдел обкому ба-за «Тувинская правда» со-лунуна редакциясы эрти-рер.

Бо удаа семинарга рай-онлардан көдээ ажал-ажы-нын чамдык специалистери, фермалар эргешкелери бөс-дө колдубук көжүгүчү эвес-дө болза, эң бедик тү-рлерин чедип ал турар саанчылар кирип.

Тыва АССР-нин Агро-үлөтүн өвилелдин, рес-публиканын түдүгүлгөш ин-спекциянын удуурутунуң ушкунуң. Оркетер күрүмунуң база бек салбарларын ажалдыкчыларын рынокче шийткелери талаа-биле лекцияларын номчуур. Түң-дөлдөр семинарын кири-чилери ашкы-бүрү айтыр-лар талаагы-биле санал-оналарын солчур.

Тыва АССР-нин Агро-үлөтүн өвилелдин, рес-публиканын түдүгүлгөш ин-спекциянын удуурутунуң ушкунуң. Оркетер күрүмунуң база бек салбарларын ажалдыкчыларын рынокче шийткелери талаа-биле лекцияларын номчуур. Түң-дөлдөр семинарын кири-чилери ашкы-бүрү айтыр-лар талаагы-биле санал-оналарын солчур.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

Көдээ Советтерин дайыр күштер хой болгай. Окурт бугурундун депширттерген депутаттарын ажалга, негедел-ле депутаттарын чугула. Олар депутатка депширттир атуулаш, чоң мурунуга хой алаашкыны кылган болу-гай. Күрүне планларын бот-тарын хулээп чорудуу бо-дунга чөвүр.

ТОКА.ҮЕ.

Дораланың четип бээрин
Дораланың четип бээрин
Тоңаны айтып бээрин
Доңа баш баш баш

Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт

Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт

Бо ырын 30 чылдарын
төндүзүлө Баян-Тала деп
уундан дымчан мен деп
мез бо ырым чугаалаан чүе.
Ол шагда бо кожомыч
тоң атыруу боду тоңуу
тоң атыруу боду тоңуу
тоң атыруу боду тоңуу

Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт

Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт
Тоңаның аякыт аякыт

чок, кедерей салым-чалаан
ны эрлер Тыванын музун
кулубурап айырадыр
рынга кайы хире хой чүсүн
ныпай кедерей

«Бурадерин аянаар»,
«Тос чадарын», «Кыргыч
чоранын» деп чогаалдар
ны номчуван, сеткил-түрүн
ини чеми кайыны келгенин
арып берди. Чоң ирени оло хол
арып болур.

«Бурадерин аянаар»,
«Тос чадарын», «Кыргыч
чоранын» деп чогаалдар
ны номчуван, сеткил-түрүн
ини чеми кайыны келгенин
арып берди. Чоң ирени оло хол
арып болур.

«Бурадерин аянаар»,
«Тос чадарын», «Кыргыч
чоранын» деп чогаалдар
ны номчуван, сеткил-түрүн
ини чеми кайыны келгенин
арып берди. Чоң ирени оло хол
арып болур.

«Бурадерин аянаар»,
«Тос чадарын», «Кыргыч
чоранын» деп чогаалдар
ны номчуван, сеткил-түрүн
ини чеми кайыны келгенин
арып берди. Чоң ирени оло хол
арып болур.

«Бурадерин аянаар»,
«Тос чадарын», «Кыргыч
чоранын» деп чогаалдар
ны номчуван, сеткил-түрүн
ини чеми кайыны келгенин
арып берди. Чоң ирени оло хол
арып болур.

Устуде ийргеним үкөн
чыдарың кожомында
«Тоңаның аякыт бээрин»
деп одуртларда оюн органи-
зациялык салым-чалааны, ша-
лыкын суртаалыктын ай-
тып турар. Оюн иденейки
ажы-чорудуулардын түн-
дөн бөгүгү Кызылмыс,
бүгү удуруу, бугууруге,
хоорай, суураар, школа, эм-
неге...

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Шоолун хураа дугайында
тоолуручу чугааларын херек
кырыла аммыралы-биле
деңизге чүе болза, чүй чүе-
дир — деп, сарыг шажын
хүрээ-ининге сес чык тур-
ган. Виктор Федорович Вос-
токов тутатпур чорун
«Сарыг шажын» ламанын
«Кызыл» дээр кижжиге бар-
ды. Мунгаргай, хамжургуу
кижи-биле дугар бо мен
болза мен, илдеп эвес,
хүрээ-инге шырдыл, ам-
гы-ининге кижжиге-биле жу-
рүк берди. Оюн аринида
келсе берге шыгалаалардан
түрүтүнген бижык тура-со-
чуу — шимчезининде оюн-
чыларда хун бурунгу белет-
кедене чаагартып, диске
«Шажын» чорук бар дээр-
ди. «Шажын» чорук мен,
Хүрээ-инге турганинми дугар-
ыг чыгарып, ол доран-на чөп-
төөсөөрди. «Кызыл» менче
бу турес. Ол бодуну кижжи-
нин мээ-мелеринин кызы-
ганыннан эрттир турар. Би-
чакташ хары-ааа мени ке-
гени деп сапар, а мээг ке-
гени биле чүрүлгенин эр-
тем бугу-биле тайылаарла-
рың бугу-биле чыгарып,
уламчылаа:

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

Ол дарга бурузунге до-
мей эвес, ичкилерин боду-
че чайгаар хаара тыртып
чыдар, оюн-башта, элдеп
чакырып ички, бичимден ту-
ра берип чоруду. Нурун
школа аякыттарынын
мурнууда келсе суурга кел-
генде, арыг-сизин башкалар
оролдунче кире калып,
бир-те дугаарында, тузеттин
берип чоруду. Бүгү культу-
ра, башкаларын бакылаа оюн
өгөлүр деп чыгарып.

ЧАРЛАЛДАР БЮРОЗУ
«Уе» 16.45 Бугудеге педиа-
гогия. ССРЭ-нин Уле
оролдуге талашы-биле Кур-
комунун дарганынын ор-
далыкын Н. П. Смирнов
телеорунчуларын айт-
тыларынга харылаар.
17.15 Общество. 17.45 Уле-
чу аялалар. 18.00 Политик-
те аялалар. 18.30 «Уе».
19.00 «16 харга чедир бол-
га оюн улуг наара». 19.45
«Амдылдын эвасын» Те-
леорун. 19.55 «Кинем Са-
вичин амдыл-оюн» Ура-
чечен фильм. 5-юн сериясы.
12.15 Коллаж. 12.30 — 13.15

21.00 «Уе». 21.30 Шыда-
рага делегей маргалаары.
21.45 П. И. Чайковскийне
тураскаанан. Бугу өнүкт
бестиналы. 23.00 Мездээр.
23.15 Этнография концерт.
23.30 «Уле» Ботолушунун
болган бодолар. Совет бол-
ган айып хой-ини элдеп
дочыларынмын телеуугаа.

МОСКВАДАН
20.00 «Тамчытыг уду-
руч чаштар». 20.15 Пирине
шунту чаштар. «Алибек» джиг-
гиттер. 20.40 РСФСР коор-
дайларынын телеуудуларын.
«Оренбургтун келжигинтер».
21.30 ССРЭ-нин Дээр
Советтинин Сессиясында.
22.00 РСФСР-нин Дээр Со-
веттинин Сессиясында хун
дедделди. 23.00 «Уле»
шыды шилеп алым». Ба-
мылаалык фильм 23.25 —
01.45 «Хомей». ССРЭ мар-
гылаары. «Хомей» — ЦСКА.
УШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

19.00 Коллаж. 19.05 «Оон
ады — Диваатарал Неру»
Бармыдалык фильм. 19.25
«Бир катал Кусового».
20.00 — 20.15 «Тамчытыг
удукар чаштар».
Кино
НОВЫЙ 15-7
«НАЙБРАТЬ»: «Рам и
Лакшми» (Индия) 2 серия-
лыг 10.00, 13.00, 16.00,
19.00 шактар.
Видеозал: Денг пессель
объявляю. 11.30, 13.30,
15.30, 17.30, 19.30 шактар-
да.

«ПИОНЕР»: «Принцесса-
палли» 8.40, «К-дуб»
«Орленок». «Берег юности»
10.40, 14.40, «Школьный
призрак» 12.30, «Рассказ
«Херле» 18.50, 20.50, «Го-
лубая белли» (Франция)
16.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Частный
детектив, или операция «Коп-
перация» 13.30, 15.20,
17.10, 19.00 (узактан) шак-
тарда.
«ВОСТОК»: «Катала»
14.00, 15.40, 17.20, 19.00
шактарда.
«НИСЕЙ» 16-4 «Нисей»
мотоцикллет» 17.30, 19.00
шактарда.

Кызыл хоорай. Красноармейская, 100
Редактор
Т. Ф. ЧАДАМБА

ТЕЛЕФОННАРЫ: редактор — 3-43-34; 3-43-26; тармаккалыг керек — 3-43-92; азыркылар — 3-45-93; Килдентер — азыркылар — 3-76-82; 3-76-25; аэрология — 3-43-57; «Уе» — 3-71-99; 3-71-23; влетур — 3-34-49; 3-36-73; агрология — 3-41-16; культура — 3-39-15; информация — 3-37-11; чагаа килдизя — 3-39-03; 3-34-89; окулда — 3-34-93; корректорлар — 3-37-11; унаруучулар — 2-27-41; «Уе» келбей барганда — 2-37-78; бухгалтерия — 3-43-41;

Чыдаа 300 катал чүр
Кемчээл 2 паралла
Чыдаа
Тырамы 28000 экв.

Улуу АССР-нин Нов уурдур чөр кыргыздар болган чөп саздынын керектерин колдоо биле курган Колхозноо кыргыздары Кызыл Шеткинине болган Колхозноо кудумчуу бакымы № 1
Чыгар № 506.

Индекс 54241.